Á FATLAÐ FÓLK SKILYRÐISLAUSAN TIL ÞJÓNUSTU?

Guðjón Bragason

sviðsstjóri lögfræði- og velferðarsviðs

Sambands íslenskra sveitarfélaga

Réttindavakning þjónustuþega og aðstandenda

Sáttmáli SÞ um réttindi fatlaðs fólks er valdeflandi

Ný lög um þjónustu við fatlað fólk með miklar stuðningsþarfir nr. 39/2018 vísa til sáttmálans

Dómar og úrskurðir um málshraðareglu stjórnsýsluréttar vísa til þessara réttarheimilda

Endurskoðun SIS-mats og einstaklings-bundinna þjónustuáætlana leiðir undantekningarlítið til aukinnar þjónustu og kostnaðarauka

- Er þetta sjálfsögð þróun og til hagsbóta fyrir þjónustuþega?
- Eða stríðir hún gegn grunnhugsun um hjálp til sjálfshjálpar, sbr. 8. gr. laganna?
- Eru sveitarfélög nægilega gagnrýnin á þróunina?

Umræðan á vettvangi sveitarfélaga

- Þrýstingur á fötlunarhugtakið eykst sífellt
  - breyttar forsendur frá yfirfærslu
  - ekkert gengur að fækka gráum svæðum

Nýir hópar kalla á mjög dýr úrræði - innbyggð kostnaðarhækkun

- Dæmi 1: Börn með fjölþættan vanda (stækkandi hópur - dýr þjónusta einkaaðila)
- Dæmi 2: Einstaklingar með framheilaskaða (hópur á gráu svæði) - dýr endurhæfing
- Dæmi 3: Yngri hjúkrunarsjúklingar (hópur á gráu svæði m.t.t. heilbrigðisþjónustu)

Viðvarandi halli er í málaflokknum, sem fer ört vaxandi

Hvert leiðir sú þróun okkur ef engin leiðrétting fæst?

Er svarið eingöngu meira fjármagn?

Aukin stýring og skýrari stefna ríkis og sveitarfélaga gætu e.t.v. hjálpað

Örstutt um Notendastýrða persónulega aðstoð

- NPA: Aðstoð sem stjórnað er af notanda þjónustunnar með þeim hætti að hann skipuleggur aðstoðina, ákveður hvenær og hvar hún er veitt, velur aðstoðarfólk og hver annast umsýslu á grundvelli starfsleyfis þar að lútandi.
- Styður við markmið laga um að skapa fötluðu fólki skilyrði til sjálfstæðs lífs á eigin forsendum.

Lagastoð NPA

- Lagastoð er í 11. gr. laga nr. 38/2018 en innleiðing stendur enn yfir á grundvelli bráðabirgðaákvæðis.
  - Þar til innleiðingartímabili lýkur er Notendastýrð persónuleg aðstoð (NPA) valkostur við hefðbundna þjónustu sveitarfélaga frekar en skilyrðislaus réttur til lögbundinnar þjónustu.

- *Úr bráðabirgðaákvæði:*

Ákvæði þetta og fyrirkomulag notendastýrðrar persónulegrar aðstoðar auk þeirra álitaefna sem upp koma við framkvæmd laga þessara á tímabilinu skal endurskoða innan þriggja ára frá gildistöku þeirra í ljósi fenginnar reynslu.

Innleiðingartímabil NPA þjónustu

- Á innleiðingartímabilinu veitir ríkissjóður framlag til eftirfarandi fjölda samninga um notendastýrða persónulega aðstoð sem skal ráðstafað í gegnum Jöfnunarsjóð sveitarfélaga sem tiltekinni hlutdeild af fjárhæð samninga, á grundvelli umsókna frá sveitarfélögum:
- Á árinu 2018 vegna allt að 80 samninga.
- Á árinu 2019 vegna allt að 103 samninga.
- Á árinu 2020 vegna allt að 125 samninga.
- Á árinu 2021 vegna allt að 150 samninga.
- Á árinu 2022 vegna allt að 172 samninga.

- NPA-þjónusta er mjög eftirsótt - Reyndin er þó að fjöldi samninga nær ekki ofangreindum markmiðum en samningar eru viðameiri en áætlað var.

Raunveruleikinn

Áætlaður fjöldi samninga 2020 var 125

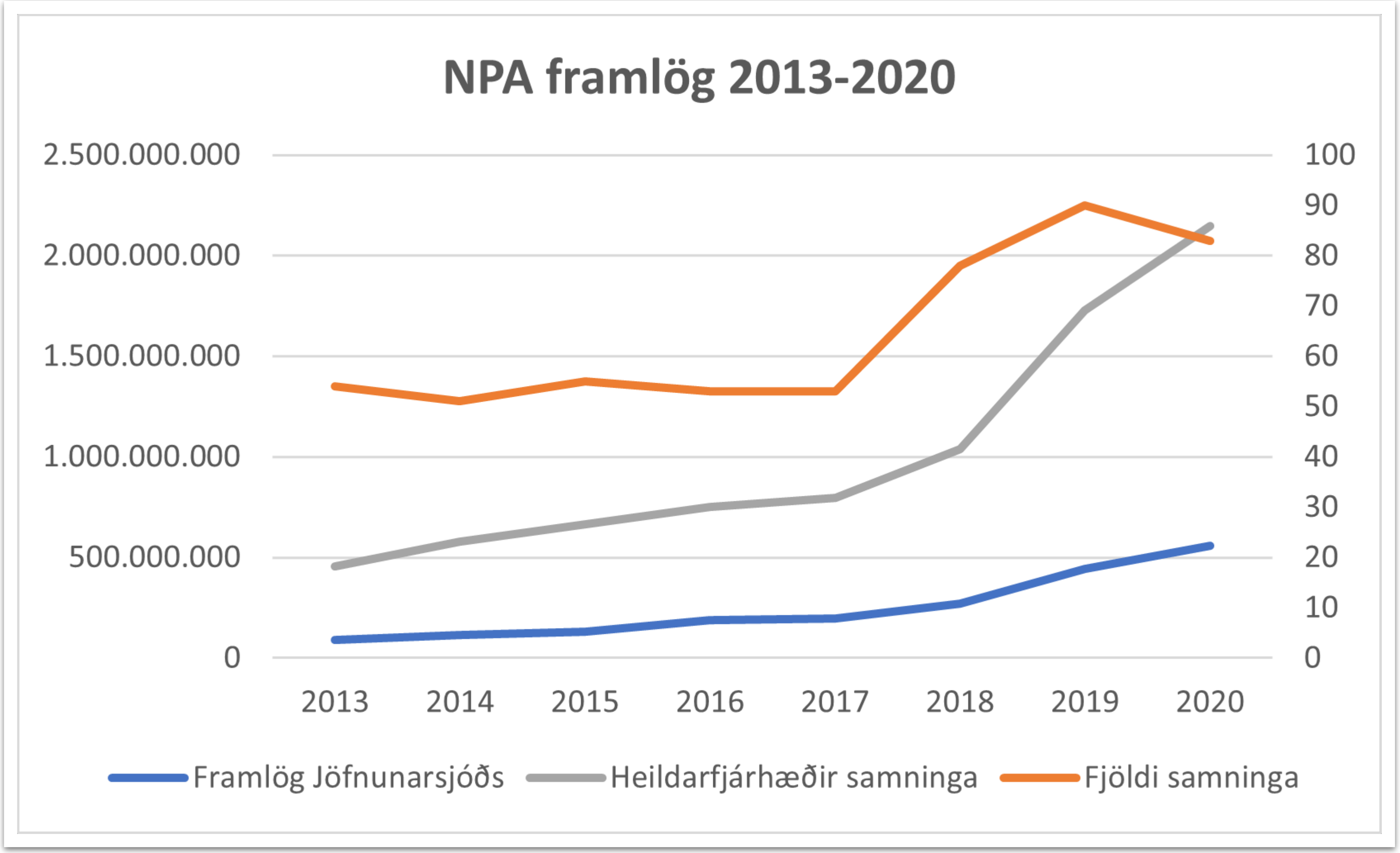

Héraðsdómur 24. mars um NPA þjónustu

- Í dómnum kemur fram að þrátt fyrir að í lögunum sé að finna ákvæði um kostnaðarskiptingu ríkis og sveitarfélaga varðandi tiltekinn fjölda af samningum, þá er ekki að finna ákvæði eða heimildir í lögunum sem bindur rétt fatlaðs fólks til NPA því skilyrði að mótframlag berist frá ríkissjóði.
- Samstarf ríkis og sveitarfélaga um fjármögnun þjónustunnar er einstaklingum sem nýta hana óviðkomandi og er sveitarfélögum óheimilt að setja slíka fyrirvara eða binda réttindi fólks með vísan til þess samstarfs.
- Í ljósi þess hve NPA eru mikilvæg réttindi, hafi verið sérstök ástæða fyrir sveitarfélagið að hraða afgreiðslu umsóknarinnar og ekkert réttlæti þær tafir sem orðið hafi á virkjun þjónustunnar, enda hvíla ríkar skyldur á sveitarfélaginu um að gera strax viðeigandi ráðstafanir svo að fólk geti notið þeirra réttinda sem þeim eru tryggð samkvæmt lögum.

Fleiri mál í pípunum

- Annað dómsmál sem bíður flutnings fyrir Landsrétti varðar biðlista eftir sértæku húsnæði - að þjónustuþegar eigi rétt á nákvæmari upplýsingum um hvenær þeir megi vænta úrlausnar
  - Hversu raunhæft er að veita slíkar upplýsingar er kjarni áfrýjunar málsins af hálfu svfél.
- Á sama tíma er í lokavinnslu skýrslu Ríkisendurskoðunar um innleiðingu laga nr. 38/2018.

Vinna við heildarendurskoðun laga nr. 38/2018 stendur yfir.

Undirnefnd vinnur að endurskoðun á fyrirkomulagi NPA.

Krafa sambandsins að innleiðingartímabil skv. bráðabirgðaákvæði verði lengt til 1. janúar 2024.

Fjölmörg álitaefni sem þarf að skýra betur.

Væntingar um niðurstöðu Landsréttar

- Dómur líklega kveðinn upp síðdegis í dag, 8. október
- Þjónustuþörf stefnda (ES) hefur þegar verið mætt.
- Dómsorð mun því meira snúa að meintri meingjörð í hans garð.
- Afstaða sveitarfélaga hlýtur að vera að fyrirvari um aðkomu ríkis sé óhjákvæmilegur við gerð NPA-samninga.
- Bærinn krefst sýknu af skaðabótaskyldu og miskabótakröfu

Andstæð niðurstaða við ofangreint mun augljóslega kalla á viðbrögð af hálfu sveitarfélaga. Mun hafa áhrif á vinnu við endurskoðun laganna.

Staða sveitarfélaga - Halli verður áfram næstu 3 árin

- Sveitarfélög gera ráð fyrir halla, 2,5% af tekjum á næsta ári.
- Afgangur ekki í augsýn fyrr en 2024.
- Skuldir samstæðu A+B verða 165% af tekjum fram til 2024 þegar þær lækka lítillega.
- Skuldareglan: Skuldir undir 150%
- Fjármálareglur endurvekjast 2026.